

Non omnis moriar

II. Lajos naplóbejegyzései az 1526. évben

Eme feljegyzés II. Lajos király, II. Ulászló király örököse tollából származik, ki Magyarország és Csehország törvényes uralkodója az Úr 1508. évétől fogva. Gondolataimat papírra vetem azért, hogy tudathassam népemmel, minden tőlem telhetőt megtettem eme hazáért a török veszedelemtől való megóvás érdekében.

1526. március 7.

A kinti tavaszi táj szépsége ellentétben van azon hírekkel, miket ma kaptam kézhez. Legmegbízhatóbb kémünk egészen bizonyosan állítja, hogy Szolemán és serege vészesen közeledik az én Magyarországom felé. Országom minden bizonnyal a veszedelmes török ellen kényszerül védekezni, s mint ahogyan Hunyadi János is megvédte Nándorfehérvárat, úgy tervezem magam is elűzni az ellenséges török császárt földjeinkről. Teljes magabiztossággal hiszem, hogy a magyar nép képes felülemelkedni e jelenlegi veszélyen. Magam fogok kezkeskedni afelől, hogy eme populus megkapja az összes őt illető támogatást Őszentségétől, valamint a nyugati méltóságtól és fejedelmektől.

Úgy vélem a béke vagy az esetleges fegyverszünet lehetőségével érdemes élni, ezért a napokban meglátogattam a török Behram csaszt, kivel levelet fogalmaztattam az oszmán császár részére. Az írásban megajánlottam a békekötést, s megüzentettem, hogy a magyarság 3 héten belül választ vár. Reménykedem, hogy szavaim nem üres fülekre találnak, s a Mindenható Isten kegyelmébe fogad. Míg válaszra várunk, s midőn időm engedi, lóra fogok ülni gondolataim megtisztíttatásának érdekében.

1526. április 15.

Ma ismét tanácskozásokkal telt a nap, s mire az utolsó szó elhangzott, már alkonyult. A főurak jöttek s mentek, bár hiába a sok szó és vélemény, egyikük sem volt képes használható tanács adására. Mindegyikőjük más és más tervvel állt elő, amely megnehezítette a döntéshozatal terhét vállaimon. Báthori István egykori nádorral hosszan időztünk a térképek fölött, mégis úgy érzem, a szavak gyakran elködösítik, nem pedig segítik megtalálni a megfelelő utat a túléléshez.

Mindenhonnan arról értesülünk, hogy a veszedelmes pogányok oly hatalmas sereggel rendelkeznek, hogy még nyugaton is megrettennek a nagyságától. Ám a mi erőink, bármennyire is legyenek meggyötörtek és akárhányszor is szenvedtek vereséget, derék harcosaink készen állnak arra, hogy bátorságukról tanúskodjanak mind Szulejmán, mind egész Európa népei előtt. Mégis, valahányszor a mai napon pillantást vettem a jelentésekre, nyugtalanság fogott el. Minden bizonyossággal állíthatom, hogy a rengeteg elszánt emberem ellenére közel sem elég annyi katona, amennyi jelenleg a végvárakban szolgál. Kétségkívül a zászlók alatt kevesebben gyűlnek, mint azt a veszély megköveteli. Mindemellett a zsoldos hadsereget sem tudom újra összehívni, mivel a királyi kamarában hiány lépett fel, s az udvar nem képes megfizetni sem a cseh, sem pedig más gyalogosokat. E probléma folytán még böjtmás havában levelet írtam kedves rokonomnak, VIII. Henrik angol uralkodónak, kitől nyomatékosan kértem segédcsapatokat, s míg azok meg nem érkeznek, pénzbeli támogatást. Mindemellett pár nappal ezelőtt VII. Kelemen Szentséges Atyának is megírtam aggodalmaim s alázatosan könyörögtem, hogy az Isten segedelmével siessen segítségünkre minden eszközzel, amivel csak rendelkezik. Levelemben legodaadóbban kérleltem a keresztény közösség főpapját, hogy buzdítsa az összes hites méltóságot bajban lévő országaim megsegítésére a közös érdekek értelmében.

Az elmúlt napok eseményei egészen mély benyomást keltettek rajtam. Ahogy a kinti esőzések viharos felhői beborították az eget, oly rohamosan változott az én hangulatom is. E hó 11-én Visegrádra mentem mulatni, könnyelmű örömmel engedve, még nem gondolán a közelgő hírek terhére. 13-án éjfélkor érkezett a hír, miszerint a szultán már minden bizonnal elindult és a fővárosunk, Buda felé tart. Másnap reggel fogadtam Antonio Giovanni da Burgio pápai követet, ki az előző este folyamán jómagammal egyidőben értesült a felderítésről. A pápai nuncius mélyen tisztelt barátja a magyar népnek, ki immár harmadik esztendeje tartózkodik eme ország területén. A találkozásunkkor személyétől ismételten értesültem a török császár útjáról, s rövid időn belül távoztam a várból Esztergomba menve az érsek hívására. Rövid idejű látogatásomból visszatérve újonnan érkezett nuntiummal szembesültem. A két felderítő, kik egymástól elhatároltan tevékenykednek, nagy bizonytalanságot keltettek bennem. Tudniillik, hogy e két vélekedés ellentetett egymásnak. A kalocsai érsek által szorgalmazott ifjú kém szerint a veszedelmes pogány had Budát, míg Burgio nuncius, valamint a távol lévő erdélyi vajda híradásai arról szóltak, hogy a sereg Erdélyt és Moldvát kívánja megtámadni. A két jelentés igazán súlyos fejtörést okozott számomra, hisz mindkét fél a borús időkben hűségesen kiállt országom érdekei mellett. Azonban kénytelen vagyok belátni, hogy e két út közül csak az egyik járandó, s a másik végzetes döntéshez vezethet.

A tegnapi nap további részét levelezéssel töltöttem, többek között Ferdinánd főhercegnek és I. Zsigmond lengyel királynak írtam, amelyben méltóságukat tájékoztattam a fennálló helyzetről. Késő éjszaka tértem nyugovóra, így már nem volt lehetőségem a nap eseményeit írásba foglalni.

Sokak szemében könnyelműségnek tetszhet, hogy nem hívtam egybe a diétát, ám számomra egyértelmű, hogy az idő csupán ellenünk dolgozik, s nem tűri a hosszadalmas tanácskozást. A rendek összehívása akár egy hónapot is felemésztethet, amit a jelenlegi helyzetünkben nem engedhetünk meg. A szultán egyre csak közeledik, s míg a nagy urak ezernyi kérdéssel fordulnának felém, helyettem már csak a török kardja felelne azokra.

1526. május 4.

Kézhez kaptam Tomori Pál kalocsai érsek levelét amelyben tájékoztatott, hogy az irántam való ellenségeskedés a vidéki tájakon nem hagyott alább, sőt, egyre inkább csak növekszik. Minél közelebb ér a török országom határához, annál nagyobb kétségbeesést érzek s tudom, hogy egy boldogságos jövő lehet nem adatik meg számomra. Továbbra sincs elegendő katona a végeken és a kincstár is hiányokban szenved. Öfőtisztelendőségének nunciusa nagylelkűen felajánlott 500 gyalogos katonát és 200 könnyűlovast, akikkel a kalocsai érsek a hó elején megérkezett Báta környékére. Most az érsek kérvényezi, hogy küldessek egy kapitányt a várba, valamint szolgáltatassak nekik ólmot s lőport. Az érsek levelét olvasván szívemet vegyes érzés tölté el, hiszen örömet okoz a segítség híre, de aggodalmat is egyaránt a végek gyengesége miatt. Parancsoltam tehát, hogy Sárkány Ambrus kapitány azonnal iramodjon a várba, s a szükséges ólmot és lőport is biztosítsák számukra. Egyúttal üzenetet küldtem Tomori érsek úrnak, hogy a katonák felkészítésében és szállásolásában minden támogatást megadok, s imádkozom, hogy Isten segítségével kísérje őket, midőn a török ellen készülnek.

Félve tekintek a közelgő napokra. A határvédelem gyengélkedik, a kincstár szűkében, a hadsereg pedig kisebb, mint amennyire szükség volna. Mindazonáltal bízom a kalocsai érsek és emberei bátorságában, s remélem, hogy Őszentsége katonái segédelmet nyújtanak és egy ideig enyhítik a határokon tapasztalható keserves hangulatot.

1526. augusztus 6.

Hosszú idő múlt el azóta, hogy utoljára e sorokat írtam, hiszen a közelgő török és a had előkészítése nem engedte meg a nyugalmat. A sereg egy részével ma érkezünk meg Tolna városába, ahonnan holnap újból elindulunk s meg nem állunk Bátáig, ahol a kalocsai érsek

várákodik reánk. Most van időm és erőm eme bejegyzés megírására, amelyet már régóta nem tehettem meg.

Az Úr ez évének hatodik hónapja nem telt máshogy, mint a hadba hívó levelek kiküldésével. Többnyire a keresztény fejedelmek számára küldtettem üzeneteket, amelyekben pénzt vagy katonát kérvényeztem a méltóságoktól. Szent Iván havának legkeservesebb napjának e hó huszonnyolcadik napja bizonyult lenni, amikor is Pétervárad elesett, ezzel megnyitva a töröknek az utat Buda városa felé. Tomori Pál szerint Szulejmán derékhada meghaladja az ötvenezeret, amely számunkra egyet jelent a legnagyobb megpróbáltatással. Ily nagy sokaság ellen a mi erőnk csekély, s bár a nemesség zászló alá gyülekezik lelkem nem a diadal reményével, hanem súlyos kétellyel telik meg. Nem a haláltól félek csupán mindattól, hogy amit uralkodásom alatt véghez vinni igyekeztem hiábavalónak bizonyul. A seregben rendetlenséget látok, késedelmet és fáradtságot. Sokan fegyver híján érkeznek, s sok arcon nem a hűség tüze, hanem a kényszer fénye csillan. A kincstár üressége, a rendek vonakodása és a végek pusztulásának súlya együttesen nehezedik vállaimra. Attól tartok, hogy a végső csata már elveszőben van, pedig annak órája még nem érkezett el.

Szent Jakab havában tovább tetőztek az indulatok. A hónap második napjára gyülekezőt rendeltem el Tolna mellett, viszont magam csupán huszadikán voltam képes elhagyni a várat. Ennek oka az a 10000 arany értékű kölcsön felvétele, amelyet Szerencsés Imrétől, egykori alkincstartótól vettem fel a vár elhagyásának napján. Az egyezkedések a kölcsönt illetően elhúzódtak, így a had ügye késedelmet szenvedett, s minden elmúló nap újabb terhet rótt lelkemre. Nehéz szívvel hagytam el a várat, midőn tudtam, hogy nem a seregek rendje, hanem az arany hiánya tartott vissza oly sokáig. Szégyenletesnek érzem, hogy országom védelme kölcsönre szorul, s hogy a korona képtelen önállóan ellátni szükségleteit. Mindazonáltal velem tartott az a mintegy háromezer zsoldos katona is, kikkel együtt az imént érkeztem meg Tolnára.

Eme hónap elején érkezett hozzám a megrettentő hír, miszerint Újlak várat ostrom alá vette a török, a szomszédos területeket pedig porig égették. A reggeli órákban jutott tudomásomra, hogy a várat már teljesen lerombolták. Ily szorongatott állapotban a pápai nunciustól harminckét mázsa puskaport kértem, mert immár számomra is világossá vált, hogy a keresztény fejedelmek közül kevesebbre számíthatunk, mint azt korábban reméltük. Mindemellett megparancsoltam, hogy Magyarország, Erdély, Szlavónia és Horvátország területén minden jobbágy fegyverbe szólíttassék. Egyik utolsó reményemként bízom azonban abban, hogy húsz nap leforgása alatt akkora sereg gyűlhet össze, mely számban nem marad alul a pogány török előtt, s képes feltartóztatni a veszedelmet.

1526. augusztus 25.

Az elmúlt napokban a tábor mind lélekben, mind számban gyarapodott, noha e növekedés nem oszlatta el a rám neheződő gondokat. Tomori Pál kalocsai érsek tegnap saját seregével mellém költözött s így immár egy táborban állunk a Duna jobb partján. A lovasság száma ötezer és hatezer közé tehető; ehhez járulnak a gyalogosok kik között magyar, lengyel, morva és cseh vitézek egyaránt szolgálnak. A haditanácsban ma is heves szóváltások estek. Egyesek szerint várnunk kellene az úton lévő Szapolyai János és Frangepán Ferenc segélyhadaira, mások pedig attól tartanak, hogy a halogatás nagyobb veszedelembé sodorna bennünket mint maga az ütközet. A török közelsége mindennap érezteti hatását, s a seregben is egyre nő a türelmetlenség. Pénzünk alig maradt. Burgio pápai követ segítségével nélkülünk puska- és kardunk sem volna elegendő s immár világos előtttem, hogy e hadjáratban leginkább önmagunkra és Isten kegyelmére számíthatunk. Mégis, látva a zászlók alá gyűlt sokaságot nem mondhatom, hogy gyáva vagy restségben élő nép áll mögöttem. Bízom benne, hogy Isten segédelmével napokon győzedelmet aratunk a pogányok felett.

1526. augusztus 29.

Én, Habsburg Mária, a magyar nép királynéja bánatos szívem teljes keserűségével szeretném leírni férjem, II. Lajos király hősi utolsó napját. Aki ezt a naplót olvassa tudja, hogy minden tőle telhetőt megtett a török veszedelem ellen.

Az ég már kora délután komorrá vált, mintha maga is tudná miféle csata van készülöben. A mező csendje béke helyett feszültséget hordozott, s midőn a török ágyúk elhangzottak úgy érezték a föld is megremegett lábuk alatt. A rend hamar megbomlott, s amit a tavaszi napokban oly sokáig reménnyel vártunk, egyetlen órában omlott össze. A zászlók dőltek, a sorok szakadtak, s kit a török kardja nem ért el, menekülésbe kezdett. A lovak megvadultak s a kiáltások egybefolytak az ágyúk mennydörgésével.

A király is küzdött míg lehetett, ám mikor körülötte már nem had, csak holttestek hordaléka vala, Trepka András és Aczél István kamarásokkal a visszavonulást választák. A patakhoz érve lova megbokrosodott s mielőtt bármit tehetett volna, az állat alábukott. A patak örvénye magával rántotta, s a páncél súlya szinte a meder mélyéig lehúzta. Menekülés közben a kamarások elsodródtak a király mellől, s kíséretének egyetlen tagja sem látta a szörnyű balesetet.

Nem akarván, hogy török kézre jusson Magyarország királya, rögvest keresőket küldtem Mohács környékére. Őszre fordult az időjárás, midőn az általam küldött lovasok megtalálták megboldogult férjem holttestét. Én már csak remélni tudom, hogy e népnek következő királya férjem nyomdokaiba lép s, hogy eme napló ékes bizonyítékává válik dicső életének. Isten veled drága férjem!